

Ulkoministeriölle 7.2.2025

Asia: VN/35814/2024 Luonnos Suomen raportiksi YK:n kaikkien henkilöiden suojelemiseksi tahdonvastaiselta katoamiselta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpanosta

Pakolaisneuvonta ry:n lausunto

Pakolaisneuvonta kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta Suomen raportiksi koskien YK:n kaikkien henkilöiden suojelemiseksi tahdonvastaiselta katoamiselta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpanosta. Pakolaisneuvonta keskittyy lausunnossaan sopimusvelvoitteisiin kansainvälisen suojelun ja maahanmuuton näkökulmasta sekä Suomen tilanteeseen ja lainmuutoksiin, jotka tulisi huomioida raportissa luonnosta paremmin muun muassa komitean yleiskommentissa Nro 1 edellytetyllä tavoin.

Suomessa on yleissopimuksen voimaan tulon (23.4.2023) jälkeen ja erityisesti nykyhallituksen lukuisilla lakimuutoksilla heikennetty ratkaisevalla tavalla kansainvälistä suojelua hakevien ja saavien oikeuksia, heikennetty turvapaikkamenettelyn laatua ja oikeusturvaa sekä rajoitettu oikeutta hakea kansainvälistä suojelua.

Raportissa sivuutetaan perusteettomasti se, että Suomen itäraja on ollut heinäkuussa 2022 voimaan tulleen rajavartiolaitain 16 §:n perusteella suljettuna vuoden 2023 marraskuusta ja turvapaikanhaku on keskitetty muille kuin itärajan rajapisteille, joille itärajalla saapuvilla

turvapaikanhakijoilla ei käytännössä ole mitään tosiasiallista mahdollisuutta päästä jättämään turvapaikkahakemusta.

Täytäntöönpanoraportissa tulee nostaa esiin myös Suomessa viime vuonna hyväksytty poikkeuslaki väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi (ns. rajaturvallisuuslaki eli pushbacklaki), joka mahdollistaa turvapaikanhakijoiden maahantulon estämisen ilman kansainvälisen suojelun tarpeen yksilöllistä arviointia. Kyseinen laki, jonka voimassaolon jatkamista parhaillaan valmistellaan, on räikeässä ristiriidassa yleissopimuksen ehdottoman palautuskiellon noudattamisen varmistamista koskevan velvoitteen kanssa (16 artikla). Lisäksi viitaten komitean yleiskommenttiin nro 1, jos pushback sisältää vapaudenriiston sekä hakijan olinpaikan ja kohtalon salaamisen, niin se muodostaa sopimuksen 2 artiklassa tarkoitetun tahdonvastaisen katoamisen, riippumatta vapaudenriiston kestosta. Lisäksi se voi olosuhteista riippuen muodostaa sopimuksen 17, 18 ja muiden artiklojen loukkauksen.

Myös esimerkiksi Euroopan Neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu on kannanotoissaan ja YK:n kidutuksen vastainen komitea (CAT) on 10.5.2024 julkaistuissa suosituksissaan ottanut kantaa Suomessa tehtyihin ulkomaalaislain ja rajavartiolain muutoksiin, joilla lisätään riskiä palautuskiellon loukkaamiseen. CAT nostaa erityisesti esiin ongelmat liittyen 30. marraskuuta 2023 lähtien jatkuneeseen itärajan sulkemiseen. Suosituksissa CAT vaatii ottamaan käyttöön asianmukaiset oikeudelliset ja menettelylliset keinot sen varmistukseksi, että kaikilla turvapaikanhakijoilla eli myös kaikilla Suomen itärajalle saapuvilla, riippumatta heidän saapumistavastaan, on pääsy oikeudenmukaiseen

turvapaikkamenettelyyn, jossa arvioidaan asianmukaisesti palautuskiellon loukkauriski.

Ehdoton palautuskielto sisältyy sopimuksen 16 artiklaan, jonka mukaan ketään ei saa palauttaa valtioon, jossa henkilöllä on perusteltu syy pelätä joutuvan tahdonvastaisen katoamisen kohteeksi. Sopimus velvoittaa jäsenvaltioita myös pidättäytymään luomasta oikeudellisia poikkeussääntöjä, joiden tarkoituksena on tämän ehdottoman velvoitteen kiertäminen ja luomasta olosuhteita, joissa henkilöllä ei ole muuta vaihtoehtoa kuin palata alueelle, jossa on vaarassa joutua tahdonvastaisen katoamisen kohteeksi (komitean yleiskommentti Nro 1). Yleiskommentissa vahvistetaan, että ns. pushback tai missään muodossa toteutettu kollektiivinen karkottaminen tai käännyttäminen ilman yksilöllistä arviointia, muodostaa ilmiselvän sopimuksen 16 artiklan loukkauksen (kohta 35). Yleiskommentissa myös muistutetaan, että ehdoton palautuskielto edellyttää sopimusvaltioita varmistamaan, että jokainen tapaus, jossa palautuskiellon riskiä arvioidaan, tutkitaan yksilöllisesti, puolueettomasti ja riippumattomasti toimivaltaisen viranomaisen toimesta ja että tässä arvioinnissa otetaan huomioon myös ns. ketjupalautuskielto. Lisäksi edellytetään muutoksenhakumahdollisuutta, jolla on maastapoistamista lykkäävä vaikutus (tehokas oikeussuojakeino). Esimerkiksi Suomen ns. raja- eli pushback-laki on räikeästi ristiriidassa näiden velvoitteiden kanssa.

Raporttiluonnoksessa viitataan myös YK:n kidutuksen vastaisen sopimukseen. Tämän osalta raportissa tulisi huomioida komitean Suomelle antamat suositukset sekä langettavat päätökset yksilövalituksiin. Pakolaisneuvonta on vuodesta 2009 lähtien vienyt YK:n kidutuksen vastaiseen komiteaan 20 tapausta, joissa yhtä lukuun

ottamatta kaikki muut valitukset on rekisteröity ja komitea on vaatinut Suomea pidättäytymään valittajien käännyttämisestä eli myöntänyt täytäntöönpanokiellon. Vuosina 2014–2015 CAT antoi Suomelle kolme (12.5.2014 *Mr. X and Mr. Z v. Finland*, 4.5.2015 *E.K.W v. Finland* ja 23.11.2015 *Mr. X v. Finland*) sekä vuonna 2023 kaksi langettavaa päätöstä (21.4.2023 *N.U. v. Finland* ja 12.12.2023 *H.U. v. Finland*). Kaikissa tapauksissa on kyse tapauksista, joissa koko turvapaikkamenettelyn aikana Suomen viranomaiset eivät tunnistaneet ns. selviä palautuskieltotapauksia. Myös viime vuonna Pakolaisneuvonta joutui viemään kaksi tapausta komiteaan ja molempiin myönnettiin täytäntöönpanokiello. Tällä hetkellä komiteassa on vireillä vain viime vuonna viedyt tapaukset ja edellä mainittujen langettavan päätöksen saaneiden tapausten lisäksi kaikissa muissa on myönnetty oleskelulupa valitusmenettelyn aikana, jolloin käsittely komiteassa on rauennut.

Viitaten komitean yleiskommenttiin Nro 1, sopimusvelvoitteiden turvaamiseksi jäsenvaltioiden tulisi panostaa turvallisten ja ns. säänneltyjen reittien lisäämiseen ja kehittämiseen myös kansainvälisen suojelun tarpeessa olevien ihmisten osalta. Suomessa erityisesti tällä hallituskaudella on kuitenkin päinvastoin myös lakimuutoksilla monin keinoin vaikeutettu ja pyritty vaikeuttamaan erityisesti kriisialueilta kotoisin olevien ja kansainvälisen suojelun tarpeessa olevien pääsyä Suomeen turvallisesti, säännönmukaisesti ja laillisesti. Näistä esimerkkeinä mainittakoon lausunnolla ollut perheenyhdistämisen vaikeuttamista koskeva lainmuutos, pakolaiskiintiön pienentäminen ja lainmuutos, jossa ulkomaalaislain 35 §:n osalta vahvistettiin ([5.7.2024/472](#)), ettei Somalian kansalaisella (ellei jonkun muun maan kansallista passia) eikä muukalaispassilla tai pakolaisen matkustusasiakirjalla ole lain mukaan mahdollisuutta saada Suomeen oleskelulupaa työn tai opiskelun

perusteella. Yleiskommentin 8 kohdasta nostetaan esiin tämänkaltaisiin viisumeita ja oleskelulupia koskeviin rajoituksiin sisältyvät syrjivät elementit, jotka ovat omiaan tuottamaan myös tahdonvastaisia katoamisia.

Yleiskommentissa vaaditaan turvaamaan myös vapaudenriiston kohteeksi joutuneille aina ja joka tilanteessa mahdollisuus yhteydenpitoon (ks. esim. kohta 16). Tämä tulee ottaa huomioon myös tilanteessa, jos Suomi ottaa käyttöön edellämainitun pushbacklain. Sopimuksen 17 artiklan velvoitteet tulee huomioida myös kiinniottotilanteissa ja kun on kyse tosiasiallisesta vapaudenriistosta, joissa ei tehdä virallista päätöstä säilöönotosta. Eli esimerkiksi myös rajalla tapahtuvassa vapaudenriisto- ja arviointitilanteessa rajaviranomaisen tulisi turvata henkilölle mahdollisuus olla yhteydessä haluamaansa tahoon, läheisiinsä ja oikeudelliseen neuvontaan, myös jotta voi kertoa olinpaikastaan ja tilanteestaan. Tosiasiallisen vapaudenriiston kohteeksi joutuneelle henkilölle tulee turvata mahdollisuus olla yhteydessä myös UNHCR:ään ja muihin toimivaltaisiin tahoihin, mahdollisuus kommunikoida heidän kanssaan yksityisesti sekä tarjota tarpeellinen tieto yhteydenpidon mahdollistamiseksi (yleiskommentin kohta 19). Viranomaisen on ylläpidettävä tämän osalta ajantasaista rekisteriä ja viipymättä annettava tiedot lain nojalla toimivaltaiselle kansalliselle tai ylikansalliselle taholle. Myös vapaudenriiston kohteeksi joutuneen henkilön sukulaiselle, edustajalle tai oikeudelliselle avustajalle tulee antaa viipymättä tietoa.

Komitean yleiskommentissa nostetaan esiin myös maahanmuuttoon liittyvän säilöönoton osalta vaatimuksia, jotka on nostettu esiin useiden komiteoiden taholta ja jotka tulisi vihdoin tosiasiallisesti huomioida Suomen viranomaisten toimesta ja turvata niiden toteutuminen Suomessa. Näitä on muun muassa lasten säilöönoton kieltäminen ja

säilöönnoton todellisten vaihtoehtojen kehittäminen. Tosiasiassa Orpon hallitus on useilla lakimuutoksilla lisännyt säilöönottoa ja ns. tosiasiallista säilöönottoa esimerkiksi syyskuussa käyttöön otetulla rajamenettelyllä.

Marjaana Laine
johtava juristi
Pakolaisneuvonta ry

